

Kathy Ferguson intervjuad av Vanja Carlsson och Dalia Mukhtar-Landgren *Ett feministiskt argument mot byråkratin*

Kathy Ferguson är professor i statsvetenskap vid Hawaiis universitet. När hennes bok *The Feminist Case Against Bureaucracy* utkom 1984 blev hon uppmärksammas för sin feministiska kritik mot byråkratin. Denna intervju med Kathy Ferguson är gjord via e-post i juli 2018.

Dalia Mukhtar-Landgren: Din inflytelserika bok blev mycket omdiskuterad, inte bara vid publiceringen, utan också långt senare. Kan du beskriva de politiska och/eller akademiska sammanhang som dina idéer utvecklades och diskuterades i? Vilka förändringar ser du i dessa sammanhang ur ett feministiskt perspektiv eller genusperspektiv?

Kathy Ferguson: Mitt tänkande i *The Feminist Case Against Bureaucracy* formades under det sena 1970-talet och tidiga 1980-talet av de komplexa samspel jag såg mellan feminismen och senkapitalismens rovgirighet. För mig gick vägen till feminismen via dess skärningspunkter med anarkism och antikrigsaktivism. Jag förväntade mig att feminismen skulle driva en radikal kritik av etablerade maktrelationer och erbjuda kreativa visioner av rättvisare, friare och vackrare sätt att leva. Jag var väl bekant med den åtskillnad som vänstern länge gjort mellan kamp för reformer och kamp för revolution, och även om jag sympatiserade med de akuta behov som krävde reformstrate-

gier, stod jag helhjärtat på den politiskt revolutionära feminismens sida.

I den boken var jag starkt påverkad av två tänkare: Michel Foucault och Carol Gilligan. Michel Foucaults verk var i början av 1980-talet en ny upptäckt för mig, trots att mycket redan då fanns översatt till engelska. Foucault »tog mig med storm«, även om jag vid de första mötena inte riktigt insåg hur radikalt hans tänkande faktiskt är. Idén om »alltings överorganisering« gjorde starkt intryck på mig, men jag insåg inte riktigt vilken epistemologisk jordbävning det innebär att på allvar betrakta sanningsanspråk som en följd av maktrelationer. Carol Gilligans bok *Med kvinnors röst* blev den impuls jag behövde för att vända blicken mot kvinnors erfarenheter i mitt sökande efter mer frigörande sätt att organisera verksamheter.¹ Foucault hjälpte mig att dekonstruera diskursiva praktiker och Gilligan hjälpte mig att rekonstruera dem på ett feministiskt vis.

Även om Foucault fortfarande har stort inflytande på mitt tänkande så är 35 år en lång tid, och mycket har hänt, både akademiskt och politiskt. Jag har genom åren haft stor nytta av att läsa Foucault tillsammans med andra och har kommit att förstå diskurs inte bara som karaktäristiska sätt att tala och skriva, utan som de större och mer amorfa förståelsereservoarer ur vilka begripligt

tal och skrivande kan utvinnas. Likaså har jag genom åren haft nytta av att läsa feministisk teori med andra; något som har gjort intersektionalitet till en huvudsaklig utgångspunkt i mitt eget feministiska tänkande.

I *The Feminist Case Against Bureaucracy* var jag rätt säker på att byråkratiska relationer (både mellan chefer och underordnade och mellan administratörer och klienter) var analoga med könsrelationer (mellan män och kvinnor). Mitt argument byggde starkt på paralleller mellan administrativ hierarki och könshierarki: administratörer var i förhållande till sina underordnade eller klienter som män i förhållande till kvinnor. Men ett intersektionellt tänkande ifrågasätter den sortens manöver. Ett intersektionellt tänkande varnar för att se maktrelationer som analoga, det är för abstrakt och för enkelt. I stället för att utse en typ av maktrelation till mönster eller modell för andra, så kräver det intersektionella tänkandet en mer konkret, historisk och situerad analys av skillnader och likheter.

Vanja Carlsson: I ditt arbete beskriver du hur byråkratin och feminismen växte fram samtidigt och att båda påverkades av samhällsövergripande förändringar i arbetsmarknad och familjestruktur. I en svensk kontext har detta studerats i relation till trender som defamilisering

1. Carol Gilligan, *Med kvinnors röst. Psykologisk teori och kvinnors utveckling* (1985 [1982]). Red. anm.

och refamilisering, det vill säga förändringar i hur mycket ansvar kvinnor behöver ta för omsorgsarbetet. Skulle du säga att feminism och byråkrati fortfarande avspeglar och påverkar varandra? Vilka är de nuvarande huvudfrågorna?

Kathy Ferguson: Ja, jag tror att dessa relationer fortfarande är dynamiska och har en ömsesidig inverkan på varandra. Min bok fokuserade på USA, där offentliga välfärdssystem som tillhandahåller livsmedel, hälso- och sjukvård, boende, utbildning och kollektivtrafik är outvecklade, vilket innebär mindre offentligt stöd för det arbete kvinnor av tradition utför i hemmet. Samtidigt ökar antalet straffanstalter av olika slag i USA, däribland fängelser, men även system för att hålla immigranter, hemlösa personer, barn och psykiskt sjuka inspärrade. De pågående förändringarna av välfärdsinstitutioner och fängvårdsanstalter genererar viktiga feministiska intersektionella frågor.

Argument som gör omsorgsarbete naturligt för kvinnor är alltid farliga, men samtidigt anser jag att erfarenheten av omsorgsarbete kan visa på ett politiskt värdefullt sätt att vara med andra. Beroende på kontexten, förstås, kan det praktiska arbetet med att ta hand om sårbara andra vara ett sätt att öva upp politiska förmågor till empati

och kontakt. Jag tror att det är viktigt för feminismen att både värdesätta omsorgsarbete och kritiskt granska hur sådant arbete organiseras, tillhandahålls och får erkännande.

Dalia Mukhtar-Landgren: Du gör i boken en distinktion mellan en liberal feminism som försöker skapa förändring inifrån byråkratin och en radikal feminism som inte ser detta som möjligt. Hur tänker du på denna distinktion i dag, med en blick på de feministiska rörelserna?

Kathy Ferguson: Denna distinktion är ännu viktigare i dag. På 1980-talet hade den liberala feminismen intressanta argument för omvandlingspotentialen hos reformrörelser, som i Zillah Eisensteins *Radical Future of Liberal Feminism* (1981). Eisenstein kunde argumentera som hon gjorde därför att hon öste ur en rik liberal tradition som inte nöjde sig med att kräva lika tillgång till befintliga institutioner, utan också kritiserade de former som dessa institutioner kunde anta. Dagens liberala feminism saknar det djupet och den bredden. Att råda kvinnor att *lean in* (att anstränga sig, satsa hårdare) för att ta sig vidare uppåt är både förolämpande och apolitiskt.² Det är praktiskt taget motsatsen till intersektionellt tänkande, då det förutsätter att kvinnor har det mesta

2. Ferguson syftar här på Facebook-chefen Sheryl Sandbergs råd i sin bok *Lean in. Kvinnor, karriär och viljan att satsa* (2014 [2013]), medförfattare Nell Scovell. Red. anm.

som krävs för att bli framgångsrika chefer och att det enda som står i vägen är deras kön; de behöver alltså bara arbeta lite hårdare för att »få allt«.

Vanja Carlsson: Hur ser du på möjligheterna för den moderna feminismen att, som du säger, förpassa de negativa och oönskade konsekvenserna av påträngande byråkrati till historien? Är förändring endast möjlig utifrån, som ett slags förmedlande kraft?

Kathy Ferguson: Jag är mindre säker i dag än för 35 år sedan på hur tydliga skillnaderna är mellan institutioners »insida« och »utsida« och olika sätt att leva. Jag tror att förändring är möjlig på många olika ställen och att det går att utöva påtryckningar på alla typer av organisationer för att göra dem mer jämlika och rättvisa. Samtidigt finns det ingen anledning att anta att nätliknande organisationer är mer frigörande än pyramidliknande organisationer. Terroristceller organiserar sig som nät, till exempel. De saknar konventionell hierarki men är inte feministiska.

Jag blir fortfarande inspirerad av alternativa organisationer som Occupy-rörelsen, Standing Rock-protesterna och de anarkistiska kollektiven under den spanska revolutionen. Att titta noga på hur sådana organisationer arbetar är ett viktigt bidrag till feminismen; inte som ett efterföljansvärt exempel eller en begränsad »fallstudie«, utan som ett fullt utvecklat och teoretiskt begripliggjort deltagarorienterat engagemang.

Jag blir även inspirerad av små subgrupper inom konventionella organisationer som finner vägar att undvika hierarki och arbeta mer horisontellt. Vissa akademiska fakulteter organiserar sig till exempel för att dämpa hierarkierna mellan de studerande och lärarna, eller inom lärarkollegiet, och skapar på så vis mer demokratiska beslutsprocesser. I stället för att avvisa »interna« reformer till förmån för »externa« alternativ, så vill jag undersöka alla typer av organisationer och se vilka specifika möjligheter de öppnar för mer feministiska engagemang.

Dalia Mukhtar-Landgren: Litteraturen om »femokrater« och debatterna om byråkrati och förändring har åter blivit aktuell, men nu också ur andra perspektiv: här används begrepp som »grön insideraktivism« för att förstå hur byråkratisk förändring förhåller sig till vissa särskilt engagerade nyckelaktörer. Vad tänker du spontant om det?

Kathy Ferguson: Jag är fortfarande övertygad om att det är fel att definiera feminism enbart som en rörelse som ska rekrytera fler kvinnor till maktpositioner. Maktrelationer och institutioner måste förändras i grunden. Utan en sådan omvandling är det knappast troligt att ett utbyte av män med makt mot kvinnor med makt ska bidra till någon större förändring. Jag tror absolut att rekrytering av feminister (av olika kön) till maktpositioner kan påverka hur folk blir behandlade och hur verksamheten

bedrivs i dessa organisationer. För insideraktivister kan det uppstå tillfällen att åstadkomma viktiga förändringar i olika situationer; till exempel kan miljöaktivister på universiteten skapa allianser med forskning kring ursprungsfolk, genus- och etnicitetsstudier och andra progressiva områden för att integrera miljöfrågor inom andra forskningsfält.

Vanja Carlsson: De senaste decennierna har vi sett nyliberalismens framväxt och förändringar inom ramen för new public management. Hur tänker du kring dessa övergripande byråkratiska förändringar ur ett feministiskt perspektiv?

Kathy Ferguson: Nyliberalismen har generellt sett haft en förödande inverkan på organisationer, åtminstone i USA. Inom akademien har nyliberala ledningsstrategier lett till att vinsterna privatiserats medan kostnaderna vältrats över på studenterna, att ett kollegium med utsikter till fast anställning ersatts med timanställda lärare, att kritiskt tänkande nedvärderats till förmån för snävt yrkesinriktade utbildningar och att utbildningen standardiserats så att den blir enklare att slå mynt av och styra. Det finns ingen feministisk nyliberalism.

*Översättning från engelskan
av Johan Eriksson Thurn*